

УДК 379.822:316.722 (477) «1970/1980»

Л. М. Воронова, кандидат історичних наук, доцент, Харківська державна академія культури, м. Харків

Н. С. Мартем'янова, кандидат історичних наук, доцент, Харківська державна академія культури, м. Харків

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНИЙ ВИМІР ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ В 1970–1980-ТІ РР. ХХ СТ.

Розглянуто діяльність установ культури України в 1970–1980-ті рр. ХХ ст. в контексті реалізації ними соціально-комунікаційної функції. Виявлено, що в культурно-освітній роботі домінували адміністрування, надмірна централізація, чітка регламентація функціонування соціальних інститутів, що належали до цієї системи. Схарактеризовані головні показники ефективності роботи закладів культури серед таких верств населення, як мешканці міста, села та молодь.

Ключові слова: *соціальні комунікації, музей, бібліотека, клуб, культура, соціальні групи.*

Л. Н. Воронова, кандидат исторических наук, доцент, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

Н. С. Мартемьянова, кандидат исторических наук, доцент, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

СОЦИОКОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ УЧРЕЖДЕНІЙ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ В 1970–1980-Е ГГ. ХХ В.

Рассмотрена деятельность учреждений культуры Украины в 1970–1980-е гг. ХХ в. в контексте реализации ими социально-коммуникационной функции. Выявлено, что в культурно-просветительной работе доминировали администрирование, чрезмерная централизация, жесткая регламентация функционирования социальных институтов, которые входили в эту систему. Дана характеристика главных показателей эффективности работы учреждений культуры среди таких групп населения, как жители города, села и молодежь.

Ключевые слова: *социальные коммуникации, музей, библиотека, клуб, культура, социальные группы.*

L. M. Voronova, Candidate of Historical Sciences, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

N. S. Martemianova, Candidate of Historical Sciences, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

SOCIAL AND COMMUNICATION ASPECT OF ACTIVITIES OF CULTURAL INSTITUTIONS OF UKRAINE IN THE 1970–1980s OF THE 20TH CENTURY

The activities of cultural institutions of Ukraine in 1970–1980s of the twentieth century in the context of their social and communication functions are considered. It was revealed that administration, excessive centralization, and severe regulation of the functioning of social institutions, that were part of this system, dominated in the cultural and educational work. The main efficiency indicators of cultural institutions

work are characterized within such population groups as city-inhabitants, villagers and the youth.

Key words: *social communications, museum, library, club, culture, social groups.*

Постановка проблеми.

Кожне суспільство має свою соціальну структуру та соціокультурні відносини, які з часом ускладнюються. Змінюються форми й особливості аудиторії, соціальні комунікації, які в умовах інформаційного суспільства набувають масовості. Одним з перспективних напрямів розвитку соціальних комунікацій деякі науковці визнають «наявність розвитку соціальних мереж» [12, с.45], завдяки яким реалізуються контакти між людьми, координуються процеси спілкування, здійснюється вплив на аудиторію тощо.

Серед важливих соціальних інститутів у цьому контексті слід назвати установи культури України, в діяльності яких останнім часом відбулися суттєві зміни, що характеризуються вивільненням від надмірної організованості, адміністрування, невластивої їм функції політичної просвіти тощо. Натомість актуальними для них стають індивідуальність, самобутність, змінюються їхні функціональні можливості в сучасній соціокультурній сфері. Водночас необхідно переосмислити роль та місце установ культури, їх історичний досвід у соціальних взаємовідносинах з метою виявлення норм, цінностей і культури загалом різних груп населення.

Об'єкт дослідження — установи культури, що входили до системи культурно-освітньої роботи держави та суспільно-політичних організацій, які своїми засобами мали сприяти вихованню та політичній просвіті населення, розвиткові творчих здібностей, організації дозвілля. Серед таких установ слід назвати клуби, палаци та будинки культури, бібліотеки й музеї, які були найчисельнішими закладами культури. У середині 80-х рр. ХХ ст. в Україні налічувалося 25772 клубні установи, 25978 бібліотек, 174 музеї [8, с. 349, 352].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед сучасних дослідників, праці котрих присвячені проблемам соціології культури, міжкультурних комунікацій, розвиткові культурно-освітньої сфери, ролі та місцю дозвілля в ній, слід назвати таких: О. П. Бойко, Г. М. Загадарчук, В. Піча, О. М. Семашко, Б. В. Слющинський, Н. Цимбалюк та ін. Не зменшуючи значення опублікованих раніше праць, необхідно проаналізувати діяльність установ культури України в минулі роки в соціокомунікаційному аспекті.

Мета статті — з'ясувати основні тенденції діяльності установ культури України в системі соціальних комунікацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Певним соціологічним показником соціокультурної реальності є стан культурного життя. Ситуація в Україні в 70–80-ті рр. ХХ ст. була такою, коли культурні послуги надавалися без вивчення реальних потреб громадян, їхніх інтересів, не передбачалася участь населення у вирішенні наявних проблем. Право визначати та формувати соціальні потреби в галузі культури мали, з одного боку, апарат управління (партійний, державний, галузевий), а з іншого — мистецтвознавці, соціологи, культурологи, творча інтелігенція та ін. Проте потреби, які визначалися представниками кожної із цих категорій працівників, були суб'єктивними, лише певною мірою відображали об'єктивний стан культури народу та ті тенденції, які виявлялися в її змінах.

Культурно-освітні заклади, фактично будучи державними установами незалежно від відомчої належності, стали монополістами у сфері культури. Офіційна культура, система управління та мережа закладів реалізовували виховну функцію культурного обслуговування, яка в той час розумілася суто формально. Деякі дослідники вважають, що вона штучно формувалася з метою досягнення соціальної справедливості, котра розглядалася як гарантовані державою обсяг та рівень споживання [6, с. 38]. Роль провідної сили відіграла держава авторитарного типу. Перетворення, які відбувалися з інститутами культури, були частковим наслідком тотального здержавлення всіх соціальних інститутів. На цій основі держава прагнула досягти абсолютної тотожності культурних потреб. На відміну від єдності, що утворюється в процесі безпосередньої культурної взаємодії, така уніфікація була неприродною, формальною. Якщо в доіндустріальних суспільствах проблема єдності культурних потреб та їх задоволення вирішувалася за допомогою традицій, то авторитарна система здійснювала це, використовуючи адміністративно-бюрократичний апарат.

Вимоги партійних, державних документів у сфері культури спрямовувалися на задоволення духовних запитів населення, забезпечення необхідних можливостей у самодіяльній художній творчості, розвиток здібностей, урізноманітнення соціалістичного способу життя, формування здорових потреб та високого естетичного смаку. Керівництво республіки вважало, що на практиці ці заходи сприяли підвищенню культурного рівня населення. Однак аналіз діяльності установ культури в цьому напрямі свідчить про іншу ситуацію. Уніфікація культурних потреб у радянському суспільстві спричинила консервацію рівня задоволення культурних запитів, лише 10% яких реалізовувалася [3, с. 14].

Завдання держави та суспільно-політичних організацій перед клубами, Будинками та Палацами культури, бібліотеками, музеями, зводилися до просвітництва. Останнє розглядалося як поширення місцях тих знань і взірців, що створювалися адміністративним апаратом, тобто не було зворотного зв'язку. Ефективність установ культури оцінювалася за такою системою нормативів, на яку аудиторія не могла впливати і яка не залежала від населення, його культурних запитів.

Характерною особливістю оцінки діяльності установ культури були «подвійні стандарти», коли владні структури акцентували на «долученні» мас до духовних скарбів, формуванні високих художніх смаків та естетичних потреб, насправді, не приділялося належної уваги організації вільного часу населення, не зважали на інтереси й потреби різних категорій людей, не створювалося необхідних умов для занять художньою та технічною творчістю [2, ф. 2, оп. 6, спр. 76, арк. 153; ф. 2, оп. 178, спр. 93, арк. 12; ф. 69, оп. 46, спр. 10, арк. 274].

У практичній діяльності культурно-освітні заклади недостатньо опікувалися вивченням культурних потреб населення, внаслідок чого останнє не мало можливостей впливати на зміст і форми роботи закладів культури. І хоча партійні органи ставили питання про доцільність вивчення таких потреб, в умовах адміністративно-командної системи їх пропозиції так і не були реалізовані [2, ф. 2, оп. 194, спр. 131, арк. 17; 13, ф. 1, оп. 54, спр. 5417, арк. 72].

Чільне місце у виховній роботі в 1970–1980-ті рр. серед установ культури посідали клуби, будинки та палаци культури. Проте інтерес до них зі сторони населення поступово знижувався, що позначилося на скороченні їх відвідувань (зали заповнювалися наполовину і навіть на 30%) [11, с. 9; 2, ф. 2, оп. 194, спр. 23, арк. 9, 23, 94], а це було найважливішим показником необхідності цих закладів у структурі суспільних і особистих потреб. Така ситуація виникла в результаті невідповідності потреб відвідувачів, учасників клубних об'єднань і гуртків на окремі види та форми діяльності пропозиціям клубів щодо їх реалізації, хоча за своїм статусом установи культури повинні були допомагати людині в її духовному збагаченні, задовольняти потреби спілкування тощо. Фахівці налічували понад 50 видів занять, у яких брала участь молодь, проте на практиці використовувалися, зазвичай, лише 10–15 [7, с. 5]. Крім того, через низький змістовний рівень діяльності багатьох клубних установ останні не витримували конкуренції з телебаченням та іншими засобами масової комунікації. Як наслідок, зниження відвідування установ культури населенням. Статистичні дані НДУ культури свідчили про те, що клуби в містах відвідували 44%, а в селах – 60% населення [4, с. 82].

У результаті формами роботи клубних установ були незадоволені різні верстви населення, особливо молодь. Серед існуючих близько 500 видів дозвілля молоді люди виявили зацікавленість до 180, а середній клуб міг задовольнити лише 10–15% з них. Підсумки вибіркового анкетування в Полтавській області в 1979 р. свідчать, що 52% юнаків та дівчат були зовсім байдужими щодо оцінки діяльності сільських осередків культури, 44% вбачали в них немало недоліків. Молодь, наприклад, Харківської області наприкінці 1970-х рр. проводила в клубах лише 5% вільного часу [13, ф. 1, оп. 7, спр. 1190, арк. 4; 2, ф. 2, оп. 194, спр. 131, арк. 16.]. Аналіз джерел надає підстав стверджувати, що задоволення культурних запитів молодь отримувала переважно самостійно. Як результат, в Україні за ступенем престижності культурно-освітні заклади посідали останнє місце.

Як відомо, для успішної діяльності будь-якої системи, зокрема соціально-культурної, необхідне забезпечення її професійними кадрами. Реальна ситуація щодо забезпечення сільських установ культури була незадовільною: спеціалісти серед сільських клубних працівників у 1976 р. становили 38%, у 1980 р. — 41,7% [10, ф. 5116, оп. 19, спр. 1349, арк. 46–47; 132, 13, ф. 1, оп. 32, спр. 1803, арк. 22]. Безумовно, така ситуація не могла не позначитися на якості роботи культурно-освітніх працівників.

У сільській місцевості люди вважали клуб місцем задоволення різноманітних культурних потреб, яке відповідає суспільним завданням та сутності культури. Проте, як свідчать джерела, за радянських часів традиційна сільська культура (пісні, свята, звичаї, обряди тощо) скоротилася до 5–10%, а загалом Міністерство культури впроваджувало «організовану», відомчу культуру [3, с.10]. Відтак «культурні послуги», які надавали клубні установи, часто не відповідали інтересам сільських мешканців. Особливо ігнорували клуб як місце підвищення свого культурного рівня представники інтелігенції.

Кожний конкретний акт комунікації визначається культурними відмінностями суб'єктів. Так, дослідження, проведені у 80-ті рр. ХХ ст. Київським інститутом культури ім. О. Є. Корнійчука, свідчили про встановлену безпосередню залежність між характером праці й способами використання вільного часу. Наприклад, працівники з високою виробничою кваліфікацією орієнтувалися на споживання «домашньої культури», оскільки клубні заклади неспроможні були задовольнити їх зростаючі культурні потреби й інтереси.

У результаті в 1970-1980-х рр. в Україні відбулося «одомашнення» культури, коли 2/3 дорослого населення орієнтувалися на домашній засіб проведення дозвілля. У більшості установ культури

вибір занять був значно обмеженішим, ніж у сфері домашнього дозвілля. Домашні бібліотеки, телебачення, преса надавали оперативну і доступну інформацію, наповнюючи вільний час людей. Отже, як стверджували окремі дослідники, квартира людини ставала індивідуальним мінікультурним центром. У цьому контексті можна зазначити, що така тенденція була притаманна не тільки Україні, а й усьому світові. Так, у доповіді Європейського фонду поліпшення життєвих умов та умов праці підкреслювалися дві важливі особливості стилю життя: «домоцентризм» та «індивідуалізм» [5, с. 348].

Ще однією причиною перенесення центру задоволення більшості культурних запитів громадян з установ культури в домашню сферу став процес урбанізації, який призводив до розриву зв'язків із цінностями традиційної сільської культури і поверхового долучення до культури міста. Сільська молодь орієнтувалася на міський тип проведення вільного часу. Як наслідок, створювався відчутний розрив між потребами, що формувалися під впливом засобів масової комунікації, і реальними можливостями їх задоволення.

У реалізації своїх запитів у вільний час більшість людей цінувала не готовий набір наданих благ та послуг, а самостійно знайдену форму його проведення. Таким прикладом можуть слугувати аматорські об'єднання і клуби за інтересами, кількість яких в Україні збільшувалася. Тільки в системі Міністерства культури України з 1980 по 1986 рр. кількість таких організацій збільшилася з 4600 до 7600 [10, ф. 5116, оп. 19, спр. 466, арк. 8]. Аналогічна ситуація мала місце в палацах і будинках культури, клубах профспілкової мережі: у 1981 р. в них діяло 5827 аматорських об'єднань і клубів за інтересами, в яких брали участь 518675 осіб, в 1986 р. їх кількість збільшилася до 8750, а учасників — до 565442 осіб [9, ф. 2605, оп. 9, спр. 927, арк. 36, спр. 1552, арк. 1]. Отже, якщо кількість таких об'єднань становила приблизно 70%, то їхніх учасників — значно менше — близько 10%, що свідчить про різноманітні інтереси людей.

Водночас аматорський рух відрізнявся в місті та селі. Якщо в містах поширеними були гра на музичних інструментах, колекціонування, літературне мистецтво та ін., то сільських мешканців більше задовольняли пісні, танці, ліплення тощо. Опитування мешканців села в середині 1980-х рр. засвідчило, що 89% мають постійні захоплення й інтереси [3, с. 99].

Значний інтерес у контексті дослідження становить питання про задоволення клубними установами запитів населення щодо участі в художній самодільній творчості, яку науковці трактували як народну творчість. До неї долучали традиційний пісенно-танцювальний

фольклор, різні форми аматорства, народні промисли, свята, обряди тощо. Аналіз джерел свідчить, що для цієї сфери характерними були традиційні показники екстенсивного зростання. Кількість самодіяльних колективів збільшувалася в період оглядів, які проводилися під час всесоюзних фестивалів народної творчості 1975–1977, 1980–1982, 1990–1992 рр. Наявною була нестабільність новоутворених колективів, які часто розпадалися після проведення оглядів, концертів тощо. Наприклад, за 1981–1984 рр. в державних установах культури України кількість учасників самодіяльних гуртків зменшилася до 600 тис. осіб, у Києві за цей період у художній самодіяльності припинили брати участь 65 тис. осіб. У Полтавській області за 1,5 роки (1983–1985 рр.) розпався 821 колектив художньої самодіяльності – 14 тис. учасників [13, ф.7, оп. 18, спр. 1735, арк. 10]. Аналогічна ситуація спостерігалася і в інших областях республіки [1, ф. Р – 4983, оп. 1, спр. 587, арк. 41;13, ф. 1, оп. 54, спр. 4060, арк. 200].

Звісно, кількісні показники свідчили про поліпшення розвитку народної творчості. Це пов'язано з тим, що керівні органи зобов'язували, наприклад, клубні установи, розвивати незначну кількість самодіяльних колективів без урахування реальних вимог та можливостей, а існуюча система звітності забороняла будь-яку ініціативу закладів культури або громадськості. Так, у зведених щорічних звітах клубів, будинків та палаців культури профспілок виділялося лише 17 різновидностей гуртків, колективів та об'єднань, а суто художніх колективів, за жанрами налічувалося лише п'ять [9, ф. 2605, оп. 9, спр. 927, арк. 35, спр. 1552, арк. 1]. Слід також зазначити, що у сфері художньої аматорської діяльності жінки проявляли більшу активність, ніж чоловіки.

В Україні 1970 – першої половини 1980-х рр. склалася ситуація, коли народна творчість більше поширювалася на селі, ніж у місті. У клубних установах Міністерства культури України понад 90% гуртків художньої самодіяльності діяли в сільській місцевості. Проте сільські установи культури не завжди мали необхідні умови для реалізації потреб населення в розвитку народної творчості. Як свідчать соціологічні дослідження, більшість людей, котрі мешкали в сільській місцевості, виявили інтерес до різних видів самодіяльної творчості, але тільки чверть їх тією чи іншою мірою могли його задовольнити.

Епізодичними були спроби представників художньої інтелігенції створити художні картинні галереї на селі, недостатній зв'язок мали сільські установи культури з обласними краєзнавчими музеями з метою ознайомлення селян з їх експозиціями. Несистемними були виявлення і збереження пам'яток історії та культури.

Крім клубних установ, важливе місце в соціокультурній сфері посідали бібліотеки. На жаль, традиційним показником рівня роботи бібліотек уважалося збільшення видачі суспільно-політичної літератури. В Україні з 1974 по 1984 рр. вона збільшилася вдвічі [10, ф. 5116. оп. 19, спр. 470, арк. 70]. Засилля подібної літератури в бібліотеках призвело до того, що майже половина її не видавалася читачам жодного разу [10, ф. 5116. оп. 19, спр. 2359, арк. 39, 73]. На нашу думку, це було причиною незадоволення складом книжкових фондів 49% читачів із середньою та 74% — з вищою освітою [10, ф. 5116. оп. 19, спр. 1596, арк. 46; спр. 2077, арк. 47].

Висновки. Отже, радянська влада в 1970–1980-ті рр. поділяла соціальні інститути і види людської діяльності на ідеологічно значущі й ідеологічно нейтральні. До першої групи належали культурно-освітні заклади, що зумовлювало виконання непритаманних їм функцій. У результаті склалася ситуація, яка призвела до протиріччя між запитами, структурою та обсягом культурних потреб суспільства і тим, що пропонували установи культури. Для радянського режиму характерною була уніфікація культурних заходів, не враховувалися реальні тенденції культурного життя та запити різних соціальних верств населення. Крім суб'єктивних факторів, на взаємозв'язок установ культури і соціуму впливали загальні тенденції посилення ролі засобів масової інформації на проведення вільного часу як окремою особистістю, так і різними групами людей. Здійснений аналіз дозволяє дійти висновку, що нові пріоритети мають ґрунтуватися на визнанні загальнолюдської місії культури, оскільки будь-яка соціальна, класова чи національна ідея, якою б актуальною і необхідною не була, не може слугувати головним орієнтиром у соціокультурній політиці.

Подальші дослідження пов'язані з висвітленням етносоціального аспекту діяльності установ культури, ролі та впливу громадських організацій.

Список використаних джерел

1. Державний архів Донецької області.
2. Державний архів Харківської області.
3. Досуг сільського населення в умовах агропромислової інтеграції: Сб. науч. тр. НИИ культуры, 1988. — М. : НИИ культуры, 1988. — 128 с.
4. Загадарчук Г. М. Деякі тенденції розвитку культурно-просвітницької сфери / Г. М. Загадарчук // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. — 2001. — №3. — С.79–86.
5. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура: Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкарatina / М. Кастельс. — М. : ГУ ВШЭ, 2000. — 608 с.
6. Кордонский С. Г. Социальная структура и механизм торможения / С. Г. Кордонский. — М. : 1989. — 68с.

7. Миронюк О. Г. Клуб і дозвілля молоді / О. Г. Миронюк. — К. : Мистецтво, 1987. — 112 с.
8. Народное хозяйство Украинской ССР. — К. : Техника, 1986. — 455 с.
9. Об'єднаний архів Федерації незалежних профспілок України.
10. Поточний архів міністерства культури України.
11. Развитие учреждений культуры и проблемы потребления культурных ценностей. — Свердловск, 1977. — 135 с.
12. Соціальні комунікації в інтеркультурному просторі і міжконтинентальний діалог інтелектуалів: Мат. міжн. наук.-практ. конф. 13 листопада 2014 р. — К. : Ун-т ім. Б. Гринченка, 2014. — 344 с.
13. Центральний державний архів громадських об'єднань України.

References

1. Derzhavnyi arkhiv Donetskoï oblasti.
2. Derzhavnyi arkhiv Kharkivskoi oblasti.
3. Dosug selskogo naseleniya v usloviyakh agropromyshlennoy integratsii: Sb. nauch. tr. NII kultury, 1988. — М. : NII kultury, 1988. — 128 s.
4. Zahadarchuk H.M. Deiaki tendentsii rozvytku kulturno-prosvitnytskoi sfery / H. M. Zahadarchuk // Visnyk Derzhavnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv. — 2001. — №3. — S.79–86.
5. Kastels M. Informatsionnaya epokha: ekonomika, obshchestvo i kultura: Per. s ang. pod nauch. red. O. I. Shkaratina / M. Kastels. — М. : GU VShE, 2000. — 608 s.
6. Kordonskiy S. G. Sotsialnaya struktura i mekhanizm tormozheniya / S. G. Kordonskiy. — М. : 1989. — 68s.
7. Myroniuk O. H. Klub i dozvillia molodi / O. H. Myroniuk. — К. : Mystetstvo, 1987. — 112 s.
8. Narodnoye khozyaystvo Ukrainsskoy SSR. — К. : Tekhnika, 1986. — 455 s.
9. Obiednanyi arkhiv Federatsii nezaleznykh profspilok Ukrainy.
10. Potochnyi arkhiv ministerstva kultury Ukrainy.
11. Razvitiye uchrezhdeniy kultury i problemy potrebleniya kulturnykh tsennostey. — Sverdlovsk, 1977. — 135 s.
12. Sotsialni komunikatsii v interkulturnomu prostori i mizhkontynentalnyi dialoh intelektualiv: Mat. mizhn. nauk.-prakt. konf. 13 lystopada 2014 r. — К. : Un-t im. B.Hrynchenka, 2014. — 344 s.
13. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy.

UDC 379.822:316.722 (477) «1970/1980»

SOCIAL AND COMMUNICATION ASPECT OF ACTIVITIES OF CULTURAL INSTITUTIONS OF UKRAINE IN THE 1970–1980s OF THE 20TH CENTURY

Voronova L. M., Candidate of Historical Sciences, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv
lenavivi@mail.ru

Martemianova N. S., Candidate of Historical Sciences, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv
martemyanov@mail.ru

The aim of this article is to determine relations of cultural institutions and social population groups that lived in the city or village and youth groups.

Research methodology. The methodological bases are principles of historicism and objectivism. The authors have applied the following methods: analysis and synthesis, logical, comparative, descriptive, survey.

Results. The study has confirmed the important role of culture in the society that requires reinforcement of attention to it not only from the state and its institutions, but also from the community. The analysis of the Soviet period has showed that the authority made certain steps to ensure cultural needs for city-inhabitants and villagers. But clubs, libraries, museums had to carry out ideological and educational function among population. As a result of the absolutization of the ideological and educational line the specific forms of the work in the society were underestimated. According to the sources, administrative-command system of management did not conform to cultural needs of population; due to this fact young people could not find opportunities to realize their interests in social and cultural area. Cultural institutions were oriented at cultural service, but not at creating conditions for an amateur performance and creative work.

Novelty. In recent years the activities of Ukrainian cultural institutions has gained popularity in the social and cultural context. Little known archive documents have been introduced to the scientific field.

The practical significance. Practical value of the received data lies in its possible application in further research of this subject; the development of lecture courses in order to outline social and cultural perspectives among various social groups.

Key words: *social communications, museum, library, club, culture, social groups.*

Надійшла до редколегії 13.05.2015 р.